

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 11/2001 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av 3 § lagen om utveckling av högskole- väsendet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 18 april 2001 en proposition med förslag till lag om ändring av 3 § lagen om utveckling av högskoleväsendet (RP 30/2001 rd) till kulturutskottet för beredning.

Utlåtande

I enlighet med riksdagens beslut har finansutskottet lämnat utlåtande (FiUU 16/2001 rd) om propositionen. Utlåtandet ingår som bilaga till detta betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- direktör Markku Mattila och överingenjör Ilkka Väänänen, undervisningsministeriet

- biträdande budgetchef Hannu Mäkinen och konsultative tjänstemannen Pekka Pelkonen, finansministeriet
- direktör Erkki Aho, Senat-fastigheter
- ordförande Paavo Uronen, Finlands Universitetsrektors råd
- ordföranden, professor Arto Mustajoki, Kommissionen för kultur- och samhällsforskning
- generalsekreterare Marcus Nybergh, Tekniska Högskolans Studentkår
- ordföranden, professor Juhani Keinonen, Professorsförbundet
- ombudsman Klaus Sundbäck, Forskareförbundet
- utbildningspolitikansvarige Lauri Luoto, Finlands studentkårers förbund FSF
- ordförande Päiviikki Kumpulainen, Universitetens och forskningssektorns personalförbund YHL r.f.

PROPOSITIONEN

För att i enlighet med lagen om utveckling av högskoleväsendet säkra en effektiv och framgångsrik verksamhet inom universiteten höjs anslaget i statsbudgeten under universitetens omkostnadsmoment 1997—2000 årligen med ett belopp som minst motsvarar den ökning av avlöningsutgifterna som föranleds av statens centrala avtalsuppgörelser om lönerna. Regeringen föreslår att lagen ändras från och med den 1 ja-

nuari 2002 så att den årliga förhöjningen också görs i fortsättningen. Dessutom föreslås en bestämmelse om att anslaget höjs med minst 40 miljoner euro 2002, minst 30 miljoner euro 2003 och minst 20 miljoner euro 2004.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2002 och avses bli behandlad i samband med den. Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2002.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Av de orsaker som nämns i propositionen och på grundval av erhållen utredning finner utskottet förslaget nödvändigt och lämpligt. Utskottet tillstyrker lagförslaget med följande anmärkningar.

På senare år har riksdagen flera gånger krävt åtgärder från regeringens sida för att undanröja underskottet i universitetens basresurser. Förra hösten behandlade riksdagen en proposition med förslag till lag om ändring av 3 § lagen om utveckling av högskoleväsendet (RP 113/2000 rd). När kulturutskottet föreslog att propositionen skulle godkännas ändrade det samtidigt bestämmelsen om tilläggsanslagen för universiteten på ett avgörande sätt. Om kulturutskottets ståndpunkt hade godkänts skulle universitetens anslag för omkostnader ha stigit med 978 miljoner mark 2002 jämfört med anslaget för 2000. Efter första behandlingen av förslaget i plenum återtog regeringen propositionen. Utskottet påpekar att regeringen i den föreliggande propositionen inte alls nämner propositionen från förra hösten och behandlingen av den.

Den föreliggande propositionen ger universiteten en avgjort bättre anslagsutveckling än den finansiella modell som regeringen lade fram förra hösten. Mellan 2002 och 2005 ökar universitetens omkostnadsanslag med ett belopp som motsvarar den generella löneutvecklingen. Dessutom höjs anslaget 2002 med minst 40 miljoner euro, 2003 med minst 30 miljoner euro och 2004 med minst 20 miljoner euro. Detta är enligt utskottet positivt även om ökningen inte räcker till för att helt och hållet kompensera eftersläpningen i universitetens omkostnadsanslag.

Staten skall se till att basfinansieringen tryggar universitetens möjligheter att sköta sitt grundläggande åtagande, att främja fri forskning och vetenskaplig och konstnärlig bildning samt att ansvara för den högsta utbildningen. I det tidigare betänkandet (KuUB 13/2000 rd — RP 113/2000 rd) från den 23 november 2000 gick utskottet närmare in på universitetens problem med basfinansieringen. Utskottet omfattar

också ståndpunkterna i motiveringen till utlåtandet från finansutskottet.

Utskottet påpekar vidare att universiteten belastas av en rad problem i sin verksamhet. Bland dessa märks missförhållandena i resultatstyrningen, frågor kring universitetens autonomi, de långa studietiderna och nivån på de studiesociala förmånerna. Fristående lösningar är nödvändigtvis inte den bästa vägen för förbättra läget för universiteten, eftersom fristående lösningar ofta leder till nya problem.

Det är positivt att det nya förslaget till finansiering ger universiteten ett bättre slutresultat än propositionen från i fjol, både när det gäller anslagen och i det hänseendet att den nära kopplingen till antalet examina inte längre finns med. Redan i det tidigare betänkandet ansåg utskottet det viktigt att finansieringen av universitetens omstruktureras så att hela deras arbetsfält bättre kan beaktas i finansieringsavgörandena. Utskottet ansåg vidare att resultatstyrningen med det snaraste måste ses över så att de kvalitativa kriterierna för både undervisning och forskning men också det kulturella åtagandet ges större tyngd i systemet. Formuleringen i den nya propositionen ger större rum för förbättringar i systemet. Nu kan universitetens verksamhet beaktas i ett större perspektiv utan att bara antalet examina är utslagsgivande.

Utskottet hänvisar till det som finansutskottet säger i sitt utlåtande om kostnaderna för universitetens lokaler. De höga lokalkostnaderna tär på resurserna vid många universitet. Enligt vad utskottet har erfarit går drygt 30 procent av hela budgeten till kostnader för lokaler vid en del universitet. Universiteten i områden med kraftig tillväxt behöver nya och moderna lokaler. Också avkastningsmålet för Senat-fastigheter har orimliga konsekvenser i fråga om vissa universitet, påpekar utskottet. Lokalkostnaderna skjuter i höjden och universiteten måste ta från andra omkostnadsanslag för att klara av utgifterna. Detta i sin tur försvårar möjligheterna att bedriva undervisning och forskning.

I sitt utlåtande framhåller finansutskottet att kulturutskottet bör överväga en sådan ändring av propositionen att också förändringar i hyreskostnaderna beaktas vid den årliga justeringen av anslaget. Kulturutskottet har utrett frågan och kommit fram till att det inte är helt okomplicerat att i samband med anslagsbesluten väga in universitetens hyror med stöd av en bestämmelse som fogas till lagen. Därför avstår utskottet från att föreslå en sådan bestämmelse i detta läge. Men utskottet förutsätter att kriterierna för lokalkostnader och möjligheterna att beakta dem i anslagen till universiteten utreds så snart som möjligt. Det är viktigt att utredningen görs i samarbete med de berörda parterna. Åtminstone undervisningsministeriet, finansministeriet, universiteten och Senat-fastigheter måste vara företrädare i gruppen. Utskottet föreslår därför ett uttalande om detta. (*Utskottets förslag till uttalande*).

Helsingfors den 6 november 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Tapio Karjalainen /sd
Tanja Karpela /cent
Jyrki Katainen /saml
Inkeri Kerola /cent
Timo E. Korva /cent

Förslag till beslut

På grundval av det ovanstående föreslår kulturutskottet vördsamt

att lagförslaget godkänns utan ändringar och

att följande uttalande godkänns:

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att regeringen snabbt utreder vilka problem universitetens lokalkostnader medför och att nödvändiga justeringar görs i samband med besluten om statsbudgeten för 2003.

Irina Krohn /gröna
Osmo Puhakka /cent
Leena Rauhala /kd
Ilkka Taipale /sd
Irja Tulonen /saml
Pia Viitanen /sd.

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Marjo Hakkila.

RESERVATION

Motivering

Enligt regeringsprogrammet säkerställs utvecklingen av basfinansieringen till universiteten också i fortsättningen genom lagstiftning. I motiveringen till proposition RP 30/2001 rd säger regeringen att regeringsprogrammet måste anses förutsätta att åtminstone realnivån på universitetens omkostnader säkerställs genom lagstiftning.

Realnivån säkerställs inte på det sätt som nämns i propositionens motivering med de anslag som föreslås i proposition RP 30/2001 rd, och en av orsakerna är att beloppet för det så kallade framtidspaketet är inbakat i anslagen. Vilka indikatorer man än tillämpar så kan Finland inte stå sig i konkurrensen så länge anslagen till universiteten bara minskar. Redan nu ligger Finland klart under genomsnittet för OECD:s utbildningsindikatorer.

De studerande vid universiteten har blivit fler, men universitetsanslagen har bara minskat. Åren 1991—1999 minskade anslagen med 13 procent per nya studerande och med 30 procent per antalet magisters- och doktorsexamina. Antalet studerande i relation till antalet lärare har ökat oproportionerligt mycket. Dessutom tär också de årliga justeringarna av lönekostnaderna och de ökande kostnaderna för fastigheterna på den re-

dan nu alltför låga basfinansieringen. Universiteten har problem med bland annat den individuella handledningen för studerande och med inköp av apparater och förvärv av lokaler.

Kulturutskottets betänkande (KuUB 13/2000 rd) om proposition RP 113/2000 rd hade gett universiteten ett tillskott på knappt en miljard mark. Riksdagen godkände betänkandet enhälligt i den första behandlingen. Plötsligt återtog regeringen propositionen och anslagsförslagen i betänkandet förelades oss i ny skepnad men var betydligt lägre och samtidigt underdimensionerade med tanke på den årliga kostnadsnivån.

Om vi skall kunna trygga en oberoende och högkvalitativ vetenskaplig verksamhet och forskning vid våra universitet måste vi se till att basfinansieringen är tillräckligt stor. Också universitetens roll i den regionala utvecklingen talar för adekvata resurser både för nödvändiga lokaler och för eftersläpningarna i omkostnadsanslagen. Det kommer positiva signaler om detta från hela landet.

Förslag

På grundval av det ovanstående föreslår vi

att lagförslaget i utskottets betänkande godkänns med följande ändringar:

Reservationens ändringsförslag**Lag****om ändring av 3 § lagen om utveckling av högskoleväsendet**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 31 december 1986 om utveckling av högskoleväsendet (1052/1986) 3 §, sådant detta lagrum lyder i lag 943/1996, som följer:

3 §

Anslagen för högskoleväsendet

(1 och 2 mom. som i KuUB)

Dessutom höjs anslagen med minst 60 miljoner euro år 2002, med minst 50 miljoner euro 2003 och med minst 30 miljoner euro år 2004.

Ikraftträdelsebestämmelsen
(Som i KuUB)

Helsingfors den 6 november 2001

Inkeri Kerola /cent
Tanja Karpela /cent
Timo E. Korva /cent

Osmo Puhakka /cent
Leena Rauhala /kd

KuUB 11/2001 rd — RP 30/2001 rd